

Србија и ЕУ: вечно чекање на бар 1918 препрека

Мирослав Н. Јовановић

уторак, 17. новембар 2009.

*Љубав братска да остане међу вама.
Гостољубивости не заборављајте;
јер неки не знајући из гостољубивости примише анђеле на конак.
Посланица Јеврејима св. апостола Павла 13.1-2.*

*Ја сам изузетно срећан човек.
Увек кад направим неку грешку, нађе се неко да то примети.
Конфучије*

1. Увод[1]

Европска унија (ЕУ) и могуће приступање Србије овој међународној организацији већ су годинама на самом врху расправа у Србији. Највиши државници наше отаџбине годинама понављају народу причу да је приступање Србије ЕУ један од најосновнијих циљева њихове политике. Нова српска политичка мисао је у два наврата објавила наше погледе на поменућу тему 2006.[2] и 2007.[3] године. Иако је од тада прошло неколико година, у раније изнесеним ставовима и 'лицитацијама' о томе када и шта може да се догоди немамо ништа да изменимо. Нажалост. Уз то, и даље остаје на снази изјава коју је дао један високи бриселски званичник ЕУ угледном *Економисту*: „Једном када земља поднесе молбу за приступање ЕУ, она постаје наш роб.“[4] Намера нам је да у овој расправи избегнемо понављања раније изнетих ставова (колико је то могуће) и да прокоментаришемо догађаје у међувремену. Због тога сматрамо да је поново објављивање чланка из 2007. године „Бар 1918 препрека на путу Србије ка Европској унији“ без икаквих измена и упоредо са овим текстом од знатне помоћи.

Овај чланак има следећу структуру. После овог увода, почиње се објашњењем сложене процедуре приступања земље кандидата ЕУ. Тема следећа два поглавља је расправа о томе да ли Европа има или нема алтернативу за Србију; и где се налазе границе Србије? Пето и шесто поглавље осврћу се на Споразум о стабилизацији и придруживању и на бели шенген. Седмо поглавље баца светло на економску кризу у Србији и на улогу Међународног монетарног фонда. Осмо поглавље доноси закључна разматрања.

2. Кућни ред Европске уније

Кућни ред ЕУ за приступање нових земаља чланица прописује следећу процедуру. После потписивања и ратификације Споразума о стабилизацији и придруживању (ССП) и његове глатке примене током одређеног времена, земља која изрази намеру да приступи ЕУ треба да прими недвосмислени политички сигнал из ЕУ да је њена пријава за пријем у пуноправно чланство добродошла на шалтеру ЕУ. Предаја пријаве за кандидатуру за чланство у ЕУ не значи

да је кандидатура аутоматски и одобрена и потврђена. Након подношења пријаве, органи ЕУ и сви њени чиниоци разматрају ту пријаву. Када се сви сложе и пријаву једногласно прихвате и потврде, само тада се земља свечано проглашава кандидатом за пуноправног члана ЕУ. Потом ЕУ одређује датум за отпочињање преговора. Рок у којем ЕУ треба да одреди тај датум није одређен и свака земља може да га блокира на неодређено време, а у складу са сопственим приоритетима и политичким интересом.

Пошто ЕУ са своје стране прогласи земљу која је поднела пријаву званичним кандидатом за пријем у ЕУ, долази следећи корак. ЕУ одређује датум за почетак преговора о 35 поглавља економске и друге политике. После завршетка преговора, потписује се уговор о приступању земље кандидата у ЕУ. Затим долази до ратификације поменутог уговора у националним парламентима или се спроводи референдум у земљама чланицама ЕУ о његовом потврђивању. Тек када се све ово заврши, и сви се са тиме сложе, земља кандидат приступа ЕУ, тј. појединим деловима или спољашњим прстеновима ЕУ. Централни прстен или врх у садашњој архитектури ЕУ је монетарна унија. Овде су важне још две ствари. Прво, у овом параграфу употребљена је реч *сви*. Треба је дефинисати. Сви у ЕУ значе и институције ЕУ (састанак шефова држава или влада, и Савет министара, и Европски парламент и Европска комисија), али и све земље чланице (тренутно их је 27). Друга ствар тиче се рокова. Наведена процедура нема тачно прописане рокове. Све зависи од политичке воље свих наведених. Србија има јако добре и јасне примере повезане са овако отвореним роковима. У питању је ССП ЕУ-Србија (кочи је Холандија) или други пример, БЈР Македоније која има потврђени статус кандидата за пријем у чланство ЕУ од 2005, али преговоре још увек није почела (спречава је Грчка).

Влада Србије често помиње једнострану иницијативу о предаји пријаве за чланство у ЕУ, а да се претходно не примењује ССП са обе уговорне стране. Таква живахност у једностраним иницијативама Владе вероватно оцртава реалну чињеницу која се огледа у мањку стварних резултата у односима са ЕУ. ЕУ би можда могла да учини невероватан уступак, направи преседан и пружи Србији могућност да прескочи једну (али никада две) степенице на путу ка пуноправном чланству у ЕУ. Такав уступак могао би да се протумачи и као велики успех за Србију. Међутим, без обзира на спољашњу форму, такав уступак би у својој суштини био само козметичка повластица јер када једном у даљој будућности отпочне преговоре за приступање ЕУ, Србију чека бар 1918 препрека, а на свакој од њих лако и брзо може да дође до потпуне блокаде процеса и снажних захтева за новим уступцима од стране Србије.

Земља која је прихваћена као кандидат за пријем у чланство ЕУ преговара о уласку у ЕУ са Европском комисијом. Преговара се о низу од 35 различитих поглавља економске и друге политике која су битна за приступање ЕУ. „Садашња правила дозвољавају свакој земљи чланице ЕУ, укључујући и најмању, да блокира процес преговора у било ком тренутку јер је неопходан консензус не само за отпочињање преговора о било ком поглављу, већ и за њихов завршетак.“^[5] Ако ЕУ сада има 27 земаља чланица и ако свака има право вета, тада оне могу да поставе $35 \times 27 = 1.890$ препрека приликом преговора о приступању ЕУ. Сваки пут земља чланица ЕУ може да захтева преко Европске комисије одређене уступке од земље са којом се преговара. После успешних преговора са Европском комисијом, Европски савет треба да прихвати нову земљу чланицу. Али ту се прича не завршава. После свега наведеног, свака земља чланица ЕУ (сада их је 27) без изузетка треба да се сагласи са пријемом нове земље у чланство ЕУ. Изјашњавање о овом питању може да буде и на националном референдуму чији исход често може да буде јако неизвестан. Дакле, од када се једном почну врло напорни и захтевни преговори са Европском комисијом о приступању ЕУ, постоји за сада *бар* 1918 препрека на путу ка уласку у чланство ЕУ. Ових 1918 препрека не укључују на хиљаде могућих додатних захтева које земља која преговара о приступању мора да задовољи и испуни током преговора и пре

уласка, а који се тичу „аки комунитера“.[6] ЕУ има заиста јако широко дискреционо право да бира кога, каквог, како и када ће да прими у своје чланство.

3. Европа нема алтернативу

Улазак Србије у ЕУ изгледа многим у Србији као неминовност. Шта чинити? Избор је на политичарима у Србији који би требало да спроводе изборну вољу грађана. У теорији постоје следећи избори:

- Прихватити све захтеве и радне налоге који долазе из ЕУ без икаквог поговора? Да ли то значи бити добар Европљанин? Или је то само попустљиво и снисходљиво подаништво које захтевају и очекују, на пример, моћници, окупатори, стаљинисти,...
- Не прихватити ништа? Изоловати се и живети као северна Кореја.
- Прихватити делимично? Трговати у преговорима као што су то чинили Обреновићи. Србија треба да формулише своје националне приоритете и циљеве. Следствено тим интересима треба да се прилагођава, а не жељама и очекивањима других. Сећајмо се стално непријатне и горке реалности да Турска и даље окупира трећину Кипра, а да ЕУ води са њом преговоре о пуноправном чланству у ЕУ. У овом светлу, ЕУ и њене земље чланице треба да објасне због чега им је тих неколико милиона Срба 'тако важно' и због чега их третира много другачије него што је то био случај са ранијим кандидатима?
- Створити ситуацију, колико је то год могуће, да више стане ЕУ да прими Србију у своје чланство него што би стало Србији да приступи ЕУ? То значи образовати кадрове, побољшати инфраструктуру и профитирати много више од локације куће саграђене „насред пута“ (кроз Балкан).

Ако већ годинама нема великог или никаквог стварног апетита у ЕУ за даљим проширењем, због чега је лидерима у ЕУ баш тако (бар декларативно) стало до Србије у ЕУ? Шта ће им Србија у ЕУ?[7] Једини разлози могу да се нађу у очувању мира и стабилности у региону, али и у спречавању и ограничавању утицаја на Балкану земаља које су ван ЕУ, првенствено Русије (што је вековна политика Британије). Снажнија привреда Србије је од веће важности само за неколико околних земаља. Самит ЕУ у Бриселу (19–20.6.2008. тачка 52) поново је потврдио своју пуну подршку европској перспективи земаља западног Балкана.[8] Све то личи на већ виђене свечане говоре друга Тита пред, рецимо, топионичарима у Зеници о друштвеном напретку и светлој економској будућности. Међутим, обећања и тапшања по рамену не стају скоро ништа. Неки значајнији новац за Србију налази се у пуном спровођењу ССП-а од обе уговорне стране. Али ЕУ не спроводи ССП у односима са Србијом. Нема ни нових већих идеја, а ни нових радних места у ЕУ. Очигледна и стварна апатија и замор ЕУ повезани са проширењем осећају се већ годинама на свим странама и структурама у ЕУ. Јавне изјаве политичара у ЕУ су друга ствар јер они могу лако једно да кажу, а друго да раде.

У бити европске идеје (у смислу Мартина Хајдегера) јесу лепота и богатство у различитости. Ако нешто „нема алтернативу“, као што се то често чује од бројних званичника у Србији, то снажно заудару на ударничко-скојејску и стаљинистичку кухињу у којој се кувало на слогану да „комунизам нема алтернативу“ или да несврстаност или самоуправљање немају алтернативу! Све што се потура или намеће као једино што нема алтернативу у бити је неевропско и „неостаљинистичко“. А сви добро знамо какве су горке и болне последице наметања ствари, идеја или стања која немају алтернативу (рецимо насилна колективизација пољопривреде).

Ако нема избора, тада власт сама себе унапред ослобађа одговорности за могуће непопуларне мере. Можда такво стање и одговара властима? Али одговорна власт је повезана са вођством, она се сучељава са проблемима и изазовима, решава их, а на том путу бира и спроводи често и непопуларне мере, а не склања се иза туђе или туђинске „кецеље“ и не каже да није било избора. Увек на путу постоји и друга алтернатива или још неки трећи избор. Избор је ићи ка и ући у ЕУ или то не чинити. Који је избор пожељнији? Због чега? Која је цена сваког избора? Шта се добија, а шта се губи? То је у бити европских вредности и расправе, а не на „неостаљинистички“ начин натурати један једини пут без икаквог избора. Европски пут је пут разматрања, убеђивања, избора, побољшања, размене, права и закона, духовног и интелектуалног обогаћивања, уважавања разлика, ... а не пут наметања без икаквог избора.

Европски пут и дух, бар у теорији, то је пут владавине права, реда и закона, а не силе и наметања „реалности“. Реалност је да Турска окупира трећину Кипра од 1974. Северни Кипар је самопрогласио независност 1983. Али те „реалности“ скоро нико не признаје. Дакле, право је темељ на којима се заснивају међународни односи и решавају сукоби, демократија и људска права, а не признавање реалности, поготово не оне која је створена пљачком или силом. У супротном нема места било каквој расправи: треба подвити реп, савити се и прихватити реалност, тј. „право“, силу, пљачку и „демократију“ јачег.

Често се чују питања у анкетама јавног мњења у смислу: „Да ли сте за то да Србија приступи ЕУ?“ То питање слично је питању које би анкетар поставио мушкарцима: Да ли желите да се ожените? Одмах се поставља у таквој ситуацији и низ других питања на која треба претходно дати одговор. Та претходна питања су: Са ким? Када? Како? Под којим условима?... Под којим условима Србија треба да приступи ЕУ? Да ли ће специфични услови приступања Србији бити битно строжи и гори од услова који су били постављени било којој другој држави која је раније приступила ЕУ? Ђаво је увек у детаљима. Нажалост, ови специфични услови и детаљи се не помињу, а медији доступни широкој јавности углавном помињу само опште и лако прихватљиве услове. Због тога се стварају услови за медијску манипулацију у јавности.

Често се заборавља и чињеница да се ЕУ стално мења. ЕУ је прво била заједничко тржиште, па јединствено тржиште, па је дошла монетарна унија. Како ће ЕУ да изгледа за неких петнаестак година када се можда може очекивати приступање Србије ЕУ? Да ли ће таква ЕУ да буде привлачна за Србију? Да ли ће таква ЕУ да буде привлачна и за садашње земље чланице да у њој остану? Шта о ЕУ мисле грађани у земљама које су јој недавно приступиле? Колико су задовољни? Због чега су Пољска, а поготово Чешка, биле споре и невољне у ратификацији Лисабонског споразума?

Јединствено европско тржиште је једно од највећих и најзначајнијих достигнућа у историји ЕУ. Сведоци смо да током текуће глобалне економске кризе (од 2008) ово колосално достигнуће ЕУ пуца по шавовима. Врло су снажне домаће кампање и субвенције да се купује домаћа роба науштрб иностране, па макар то била роба и из земаља партнера у ЕУ.^[9] Француска је само један од очигледних примера такве „родољубиве“ економске политике у ЕУ.^[10] Такве родољубиве, а по неким и националистичке, кампање супротне су основном духу европске интеграције, али и законима о конкуренцији. Без јединственог тржишта, монетарна унија има мало смисла и слабу одрживост. Све наведено треба да се укључи у разматрање питања о могућем приступању Србије ЕУ, а не да се механички замени ранија црвена комунистичка звезда, жутом звездом ЕУ у „продаји“ пута грађанству без алтернативе.

Председник Француске Никола Саркози је „рекао наглас оно што сви знају, а то је да Србија неће моћи да постане члан ЕУ а да претходно не призна независност Косова“.^[11] Ипак, након

сусрета у Паризу у мају 2009. са председником Србије Тадићем, председник Тадић је изјавио: „Председник Француске ми је рекао да од Србије нико ни не очекује нити је условљава било каквим, имплицитним или експлицитним признањем Косова на путу до европских интеграција. Мислим да је то изузетно важно и једно велико политичко постигнуће.“[\[12\]](#)

Уобичајена дипломатска пракса налаже да се после сусрета високих државника обавезно заједнички одржи бар кратка конференција (три минута) за новинаре. Ње нема само у случају да је сусрет или безначајан, или када је било пуно свађе приликом сусрета, или када је гост из „трећеразредне“ земље. Чак и површном пратиоцу овог састанка највиших државника Француске и Србије није промакао „политички сигнал“ да није било уобичајене заједничке конференције за штампу. Француска страна није сматрала да је састанак тако значајан да се председници заједно појаве пред новинарима. Било је и појединих додатних неразјашњених ствари повезаних са овим сусретом највиших државника двеју земаља. *НИН* је забележио и једну важну реч. Детаљ. То је да Француска неће да тражи од Србије да „одмах“ призна независно Косово.[\[13\]](#)

Могуће поновно (формално?) оживљавање старих и покиданих веза између садашње Француске и садашње Србије је добродошло. Француска је увек била битан политички, војни и економски фактор у Европи, а и шире. Ако до обнављања дубљих веза између Француске и Србије поново дође, обратите пажњу не на то шта је изјављено или потписано. То могу да буду лепе, општеприхватљиве и милозвучне речи и чињенице. Обратите пажњу на то (детаљи) шта тиме није ни обухваћено, а ни поменуто.

Чињеница је да је ЕУ уморна од проширења, поготово после приступања земаља са истока Европе и да је пут Србије ка ЕУ прилично успорен и неизвестан. Један од јасних и основних услова за приступање ЕУ су и добросуседски односи са земљама у окружењу. Често се понавља став да неће бити постављања нових услова Србији на путу ка ЕУ. Обратите пажњу на „ђавола у детаљу“. Неће бити нових услова на путу до или ка ЕУ, а не на путу у ЕУ. Мала, али одсудно битна разлика је између пута ка или до ЕУ и пута у ЕУ. Само је питање тренутка када ће се из доброг дела ЕУ земаља поставити питање Србији признавања независности Косова и Метохије. У теоретском случају да Србија и приступи ЕУ у некој даљој будућности, а то се догоди пре или истовремено са приступањем Косова ЕУ, мишљења смо да ће специфични и обавезујући услови приступања Србије ЕУ бити такви да ће јој бити унапред потпуно онемогућено да учини било шта Косову на начин на који се односи Словенија према Хрватској током текућих преговора о приступању Хрватске ЕУ.

Рецимо давнашњи, а сада заборављени савезник Србије, Француска[\[14\]](#) је признала независност Косова. Француска је сувише велика, озбиљна и значајна земља да чини тако озбиљне потезе исхитрено и без претходног размишљања. Лако се пренебрегава битна геополитичка чињеница да је Француска тиме одступила од Версајског споразума. Да се уопште не заваравамо, и Француска и Србија од пре једног века биле су потпуно другачије државе са другачијим приоритетима. Француска се битно изменила укључујући и њену демографију. Француски приоритети првенствено укључују односе са Немачком, са муслиманским и са афричким земљама, а такође и са Сједињеним Америчким Државама (САД). Србија није више никакав ни кључни француски партнер, а ни приоритет. Треба се увек сећати са дужним поштовањем некадашњег савезништва двеју држава, али то су давно одбегла времена. И Србија и Француска су се битно промениле и историјски и политички и демографски у протеклих сто година.

Најављено је могуће потписивање стратешког споразума о односима између Француске и Србије крајем новембра 2009.[\[15\]](#) То је позитиван и снажан помак у односима између две земље.

Треба обратити дужну пажњу у том споразуму (ако буде доступан јавности) на ствари које ће у њему да буду поменуте, али можда више пажње треба обратити на ствари које у њему не пишу. Јако ће бити занимљиво функционисање стратешког споразума о односима између Француске и Србије у светлу чињенице да Међународни суд правде у Хагу почиње 1.12.2009. расправу о независности Косова у којој је Француска један од коловођа потпуно супротног става од Србије. Историја дипломатије ће имати нови и занимљив материјал за проучавање стратешких односа и партнерства. Зато се треба сетити Хегелове изреке: „Искуство и историја нас учи да људи и владе никада нису ништа научили из историје или да су поступали принципијелно.“

Истовремено са могућим притиском на Србију да призна независно Косово, ЕУ преговара са Турском о пуноправном чланству, а та иста Турска држи под окупацијом једну трећину суверене државе која је пуноправни члан ЕУ! У питању је Кипар. То је чињеница која доказује да ЕУ има врло савитљиве критеријуме и принципе за приступање земаља у своје чланство и да их користи врло савитљиво и према сопственом нахођењу и интересима.

Ангела Меркел важи за једног од немачких канцелара који су највише наклоњени САД. Сигурно много више од претходног канцелара Герхарда Шредера (који је снажно отварао Немачку према Русији). У борби за нови канцеларски мандат, Меркел се месецима огорчено борила да спасе Опел (власништво америчког Џенерал моторса) и радна места у Немачкој. Успела је да уз помоћ канадске Магне и руске Сбербанке сачува Опел од најављених и очекиваних великих отпуштања радника и ушла у сложени, али за Немачку успешан аранжман на линији Америка–Канада–Немачка–Русија. Где се ту појављује ЕУ? Појављује се као „кочница“ која би проверавала, ограничавала или спречавала немачке субвенције Опелу од 6 милијарди евра која су била обећана за спасавање највећег броја од 25.000 радника колико Опел запошљава у четири немачке фабрике.

Меркел је потом (али не само због тога) добила нови канцеларски мандат, али је истовремено била оштро критикована од земаља (Британија и Белгија) у којима Џенерал моторс има фабрике и на које би требало да падне већи терет „реструктурирања“ (отпуштања запослених). Као новоизабрани канцелар, Меркел је отишла у Вашингтон у којем је одржала широко хваљен и поздрављен говор у Конгресу. После, како је изгледало, врло успешне посете САД, „и само мало више од једног сата после полетања авиона из Вашингтона“ сви њени напори да сачува Опел су поништени. [16] Џенерал моторс је одлучио да обелодани одлуку да не прода Опел Магни и Сбербанци већ да сам изврши ’реструктурирање’ Опела. Блиски сарадник Ангеле Меркел изјавио је: „Наравно да је бесна, јер са Џенерал моторсом је постигнут договор. Магна је добила тај посао и Џенерал моторс се сада предомислио. Све је договорено још пре неколико месеци. Ако направите договор, онда сте га ваљда направили.“ [17]

Због чега смо ово навели? Због тога што сумњамо да би немачки канцелар одржао тако диван и више него савезнички, чак емотивно пријатељски говор у Вашингтону, можда не би ни ишла у Вашингтон, да је знала шта је чека иза леђа код америчких домаћина! Обратите пажњу, Џенерал моторс је сада у фактичком власништву америчке владе, а одлука о поништењу споразума са Немцима је објављена „само мало више од једног сата“ пошто је авион са немачким канцеларом полетео из Вашингтона. Дакле, најважнији амерички домаћини Ангеле Меркел су знали или су морали унапред знати за овако значајну одлуку Џенерал моторса. То је био снажан ударац у леђа немачком савезнику. Да ли ће Немачка после овога још више да гледа на исток? Према Русији?

У исто време наставља се вишегодишњи пораст јаза у дозвољеној стопи буџетског дефицита између Немачке и Француске у оквиру Европског монетарног система. Ово може у дужем року да озбиљно уздрма темеље еврозоне. Француски дефицит је већи од немачког. Евро је славио

2009. својих 10 година постојања. Ако се настави садашњи развој разлике у погледу буџетског дефицита између ове две земље које су најзначајније полуге евра, да ли ће Немачка славећи 20. рођендан евра почети да размишља о томе да сама изгради и настави свој монетарни пут? Немачка већ изграђује и оснажује своје енергетске и друге економске везе са Русијом (гасовод испод Балтичког мора) заобилазећи географски и ЕУ и земље партнере у ЕУ и НАТО савезу.

Не заборавимо ни кључну улогу коју је имао тадашњи Совјетски Савез (Русија) са Михајлом Горбачовим на челу у „дозволи“ за уједињење Немачке 1989. Француска и Британија снажно су се противиле уједињењу Немачке због бојазни, засноване на дугом историјском искуству, да би „Велика Немачка“ могла да учини нешто неприкладно и на своју руку. Француска и Британија нису ово јавно износиле услед веровања и жеље да ће Совјетски Савез јавно одрадити „прљав посао“ за њих и спречити уједињење Немачке. Ово се није догодило па су Француска и Британија (у суштини невољно) прихватиле уједињену Немачку. Наведену „услугу“ Совјетског Савеза (Русије) Немачка не заборавља. То је само наставак дубоко утемељених и дугорочних веза између две земље још од доба Катарине Велике (крунисане 1762). У циљу снажнијег задржавања и „закључавања“ Немачке у оквиру европског пројекта, бар за неко дуже време у будућности, Француска је смислила и спровела Европски монетарни систем и уговор о продубљивању интеграције у ЕУ који је потписан у Мастрихту (1992). Немачка је прихватила тај Француски план као цену свог уједињења. За сада.

Ово су важна геополитичка питања која Србија мора да има у виду на свом дуготрајном, мукотрпном и неизвесном путу приступања ЕУ. Да ли Србија може да има одређене штете од оваквог развоја геополитичких догађаја? Или можда може да има и неки ћар?

Понегде се подмеће од појединих политичара у Србији и наводна неписана обавеза уласка Србије у НАТО као услов за приступање ЕУ, јер су све земље источног блока прво приступиле НАТО савезу, па тек потом ЕУ. Још се томе додаје да Србија не може да остане острво окружено НАТО савезом. Мирослав Лазански је на такве идеје одговорио на следећи начин. „Могу да разумем челнике алијансе, садашње и бивше, који о томе говоре, али када неки српски политичари кажу ‘да су све земље комунистичког лагера пре уласка у ЕУ ушле и у НАТО, па мора и Србија’, онда сам задивљен таквим фалсификовањем историје. Југославија никада није била чланица комунистичког лагера, јер лагер је био Варшавски пакт. Југославија на својој територији никада није имала стране војне базе, имала је независну позицију, своју спољну политику и своју војну доктрину. Истина, није била баш превише демократска држава, али и у таквој демократији многе садашње демократе су докторирале.“^[18] Аустрија, Финска, Ирска, Кипар, Малта и Шведска су приступиле ЕУ, а нису чланице НАТО. Швајцарска је одавно окружена и НАТО и ЕУ, има посебне уговоре са њима и срећна је, независна и напредна земља. Генерални секретар НАТО Андерс Фог Расмусен изјавио је: „Србија не мора да постане члан НАТО да би ушла у ЕУ“.^[19]

Са једне стране земље ЕУ преко својих постављених (а не изабраних) намесника силом терају ентитете у Босни и Херцеговини у јединствену државу због „европског пута“ и европских вредности.^[20] Савремена и демократска пракса је, рецимо, да се државна полицијска структура децентрализује. Међутим, супротно важи за Босну и Херцеговину. Ако не дође до централизације, тада се одмах лепе етикете да је то у супротности са европским путем и стандардима ЕУ!^[21] Са друге стране и истовремено у ЕУ, рецимо, Белгија све јаче пуца по ентитетским шавовима, јер поготово њен северни фламански део жели готово потпуну аутономију. Овакве тежње иду дотле да се чак мења и дозвољена брзина на путевима на прелазу из једног у други део Белгије.

Босна и Херцеговина, а такође и Косово и Метохија, јесу у одређеном смислу међународни протекторати. Ако уђу у чланство ЕУ, то може да се догоди у некој даљој будућности на начин који их води у чланство ЕУ, а да никада не осете благодети потпуне независности. Земља може да буде врло богата, демократска и успешна и изван ЕУ. Норвешка и Швајцарска су примери.

Демократија је оно што нам „они“ кажу да је демократија, а не то што је она у ствари. Док је Србија на „европском путу“, све што се ради је прихватљива демократија. Закон о информисању је усвојен септембра 2009. у Скупштини Србије. Не улазимо у начин на који је створена танка већина за усвајање овог контроверзног закона, јер је свима јасно да су се ту више намиривали разни страначки интереси, него што се водило рачуна о мишљењу струке, садржају европских медијских вредности и о казнама. Бизмарк је рекао: „Ако волите кобасице и законе, боље је да не знате како се они праве.“

Свима је постало јасно да у Скупштини скоро свако може са сваким („политички свингерај“) ако се међусобно „намире“. Тадићево потписивање поменутог закона, готово непристојном брзином мереном европским стандардима, потез је политичког велемајстора који може да служи као пример другима. Али то је потез врсног политичара који успешно води бригу о спровођењу своје политике. Да ли је то био истовремено и потез државника који води бригу о својој држави, то остављамо читаоцу и бирачу да сам процени. У сваком случају, контраверзни закон о информисању остаће још дуго тема на дневном реду јавних расправа, а реаговање ЕУ и осталих важних међународних фактора било је врло млако. Ипак, демократију у Србији подробно и строго надзиру сви фактори у ЕУ. Овакав надзор од истих биће и у будућности вероватно строжи од надзора демократије на Косову и Метохији као што је то већ био случај. На пример, Слободан Антонић коментарише о годишњим извештајима Европске комисије о стању напретка ка ЕУ у земљама (пред)кандидатима за 2009:

„Зашто се у извештају о стању људских права, рецимо у Албанији, на Косову или у Турској, уопште не помињу ни ’браниоци људских права’ ни ЛГБТ популација’, ни ’говор мржње, претње и физички напади’ којима су они изложени, једино се то у делу извештаја који се односи на Србију појављује као проблем?“[\[22\]](#)

Истовремено, ЕУ је међудржавна организација која је чврсто заснована на строгом праву и његовој примени. Право је основа на којој се гради структура ЕУ и без њега нема демократске европске државе. У годишњем извештају Европске комисије о напретку Србије (стр. 6–7)[\[23\]](#) критикује се Скупштина Србије што није прихватила Статут Војводине иако је то обавеза која проистиче из Устава Србије. Критика из Брисела је потпуно оправдана у погледу процедуре. Али чини се да чак ни млађи правници у Европској комисији нису уопште читали Статут Војводине који је донет 2008. Да јесу, тада би лако запазили да је тај статут у оштрој супротности са Уставом Србије и да је то разлог не само кашњења у процедури, већ и узрок оштрих дебата и „диловања“ међу политичарима.

Демократија је у ЕУ и да се захтева од Ирске да гласа и по други пут о Лисабонском споразуму који је већ једном одбијен на референдуму 2008. Занимљива је чињеница да земље ЕУ које нису имале ниједан референдум о Лисабонском споразуму (реформа ЕУ) траже од Ирске да их има два!

Распрострањен организовани криминал и корупција одраз су врло слабо устројене државе. Уколико, рецимо, Бугарска као пуноправна чланица ЕУ не доведе своју кућу у ред по овим питањима, ЕУ има неколико инструмената који могу да се користе као санкције против Бугарске. На пример, ЕУ може да ускрати, успори, одложи, замрзне или смањи фондове које

Бугарска може да повлачи из Брисела (ако се то догоди, Бугарска као најсиромашнија земља ЕУ може да постане нето доприносилац буџету ЕУ), да не дозволи приступање Бугарске шенгенској или евро зони, или може да не прихвата одлуке бугарских судова. Приступање још једне земље ЕУ која има неуређену државу као што је то још увек Србија, грешка је и горка пилула коју ЕУ сигурно неће да понови у некој ближој будућности.

4. Границе Србије

Међународно право познаје и признаје да је за стварање независне државе потребно да се постигне или договор између страна којих се тиче такав акт или да се нова и независна држава прогласи резолуцијом Савета безбедности УН. Најбоље би било да се задовоље оба услова. Уз наведено, нова земља треба да има способност да сама води бригу о својим пословима, што укључује спровођење правног реда и закона и одрживу привреду. Што се тиче Косова и Метохије, ниједан од наведених услова није испоштован. Ако је то исход немогућности проналажења споразума, тада би сваки сличан сукоб без споразума могао да се завршава једностраним проглашењем независности.[\[24\]](#) Сумњива једностраност у међународним односима и одређена подршка може да има свој невесели преседан у Минхену 1938.[\[25\]](#)

Организација нерепрезентованих нација и људи[\[26\]](#) броји скоро 60 чланова. Они само чекају погодан тренутак у будућности када ће да „извуку из рукава“ косовски преседан за стварање сопствених држава. Претња насиљем и некажњено насиље[\[27\]](#) у релативно кратком року, као што је био случај на Косову, може да буде пример другима како може да се стигне до косовског типа „независности“ у неком дужем року.[\[28\]](#)

„Тврдња да Косово не представља преседан јер је трпело под српском управом је апсурд. Зар нису патили Курди или Чечени? Разлика се своди на силу и ко кога помаже, а не на правду. ... Било који систем међународних односа који је заснован на правилима мора да се примењује и на моћне и на слабе, и на савезнике и на непријатеље, у супротном то није систем заснован на правилима – то је систем империјалне примене силе који никада неће бити прихваћен.“[\[29\]](#) Ако су Албанци на Косову и Метохији били угњетавани, и Курди су у Ираку били угњетавани још више. У оба случаја је спољашња војна интервенција одстранила угњетавање, али Курди нису добили независност. Ако је режим Слободана Милошевића угњетавао Албанце на Косову и Метохији, због чега је „одузет“ овај део Србије осам година после победе демократије у Србији? Због чега је демократски систем Србије подржан и хваљен, па му је као „награда“ одузето 15 одсто територије? Због чега то није учињено одмах још за време владавине Милошевића 1999? Или је све то увод у даље „меко“ цепање Србије изнутра кроз регионализацију? Ако дође до „регионализације“ Србије, колико ће да стају локалне пореске обвезнике ђефови локалних парламентарних бегова и харамбаша? Како ће да изгледа законодавни систем Србије у Дому региона?

Један од могућих будућих захтева ЕУ може да буде и регионализација и децентрализација Србије како би се боље одразила етничка структура земље. Поједини „регионализатори“ Србије би једва дочекали такав захтев. Његово испуњење би лако могло да доведе до даљег будућег цепања Србије. Преговарачи са ЕУ из Србије би требало да имају на уму следеће чињенице и преседане: иако у Словачкој има процентуално више Мађара него што је то случај у Србији, регионализација није била услов за приступање Словачке ЕУ. Слична ситуација је и са Румунијом.

Да ли треба Србија да развија добросуседске односе са Косовом и Метохијом? За већину земаља ЕУ Косово је независна држава. Истина је да Шпанија, Кипар, Словачка, Грчка и Румунија нису

признале независност Косова и Метохије из сопствених разлога, јер се основано плаше створеног преседана за јединство и будућност сопствених држава. Запањујуће је то што земље чији је правни систем заснован на преседанима стварају преседан са Косовом, па после кажу да тај преседан није преседан! Притисак неће бити на наведене земље ЕУ које нису признале независност Косова, већ ће бити на Србију да сама призна независност Косова (после можда и других делова Србије) и да после буде опијена успехом и срећом због тога. Ако и када Србија попусти под притисцима, наведене земље ЕУ које нису признале независност Косова биће доведене пред свршен чин. Али питање је шта ће или шта Србија може да добије од ЕУ заузврат? Због прилично успореног, отежаног и неизвесног пута Србије ка или у ЕУ, понављано обећање приступања ЕУ у неизвесној и даљој будућности није више гориво из којег може да се извуче значајнија политичка километража. Треба бити јако добар политички трговац и створити, колико је то могуће, ситуацију у којој би више стало ЕУ да прими Србију, него што би то било Србији да приступи ЕУ.

Званични годишњи извештај Европске комисије о напретку Србије ка ЕУ 2009. наводи на једном (довољно је) месту следеће:

„Одбијање Србије да призна царинске жигове Косова ствара озбиљну забринутост у погледу утицаја на трговину и сарадњу у региону. Србија и Косово треба да дођу до делотворних решења која би омогућила регионалне форуме да наставе да извршавају своју улогу у напретку регионалне сарадње и развоја. Конструктивна сарадња у вези са питањима Косова је кључни приоритет Европског партнерства.“[\[30\]](#)

Шта значи дипломатски израз „конструктивна сарадња“? По некима то може да значи преведено на разумљив српски језик следеће: „има да прихватите спремљени вам самар, да ћутите и уживате без поговора“. Званичне реакције Владе Србије није било.

Словенија је успешно успоравала, чак спречавала, напредак Хрватске у преговорима о приступању ЕУ због спора око границе. Било је и говора да ће се Словенци изјашњавати на референдуму о приступању Хрватске ЕУ. Било је захтева и о потреби поштовања граничног статуса какав је био на дан 25.6.1991. (Такви се статуси и датуми *никада* не односе на Србију.) Премијер Хрватске Иво Санадер изјавио је како „Хрватска улаз у ЕУ неће плаћати територијама, па макар се радило о свега неколико – за Хрватску суштински небитних, а за Словенце важних – квадратних километара водене површине“.[\[31\]](#) И ситнији међудржавни проблеми могу да проузрокују притиске и блокаде.[\[32\]](#) Шта тек чека Србију у погледу сличних питања? Поготово од појединих суседа и земаља које су признале независност Косова и Метохије.

Списак могућих и великих проблема на Балкану готово је бесконачан. Ови нису повезани само са питањем граница. Ту су и међудржавне тужбе пред судом у Хагу, последице рата, штета, нестала лица и имовина... Уз то, да ли је у националном интересу, рецимо Албаније, Аустрије, Мађарске или Хрватске да је Србија економски напредна и моћна као држава? Или им је у интересу да је Србија слаба и расцепкана? Да ли им је у интересу да се северни део Србије одвоји и постане независна Војводина (коју могу лако да покоре и којом могу да манипулишу)? Какав је став о свим овим питањима у Грчкој, Кипру, Румунији, Словачкој или Шпанији? Балкан је претерано богат историјским догађајима. Историја траје дуго у будућности, а будућност Балкана није више оно што је некад била.

5. Споразум о стабилизацији и придруживању

ССП између ЕУ и Србије само је једна од многобројних степеница на путу у пуноправно

чланство у ЕУ. [33] ССП је потписан 29.4.2008. вероватно као део шећерног прелива после самопроглашења независности Косова и признања од стране најснажнијих земаља ЕУ, али истовремено и као подршка „европским снагама“ у Србији пред изборе. ССП ни данас није потпуно ратификован и није ступио на снагу од ЕУ. Све важне одлуке у ЕУ доносе се једногласно, па свака земље има могућност да блокира одређену одлуку која јој не годи. Вероватно се очекују неки нови избори у Србији па да се поново гладним гласачима понуди нека слична предизборна политичка „лизалица“. Обратите пажњу на то шта ће да се нуди Србији ако бирачи буду гласали по савету из Брисела.

Једно од таквих замајавања јавности била је и понуда за издавање бесплатних виза за држављане Србије од маја 2008. „Европска комисија процењује да би то требало да омогући издавање бесплатних виза за готово 80 одсто грађана.“ [34] Стиче се утисак да би велика већина држављана Србије могла да почне да добија бесплатне визе. Детаљ је у томе (поново је ђаво у детаљу) што се наведено ослобађање од плаћања односило на проценат по врсти тражиоца визе, а не по броју издатих виза. Туристи који чине вероватно 90 одсто оних који траже визу изузети су из овог бесплатног система. Обраћајте и даље пажњу на понуде ЕУ које стижу непосредно пред изборе у Србији.

Замајавање јавности је и изјава потпредседника Владе Србије Божидара Ђелића који је рекао да би „након учлањења Србије у Европску унију српска пољопривреда могла да добија по милијарду евра помоћи годишње“ [35] Уопште не сумњамо у најбоље намере и жеље потпредседника Владе, али таква изјава доводи у заблуду због неколико чињеница. Прво, Србија није чланица ЕУ и то неће постати још дуги низ година. Друго, када земља приступи ЕУ не може да рачуна одмах на потпуно слободан приступ средствима из пољопривредног фонда ЕУ. Постоји клизна скала по којој земља постепено прима та средства. То су увиделе, осетиле и тешко се разочарале источне земље које су приступиле ЕУ. Треће, по којој је методологији потпредседник рачунао? По оној која важи сада (непримерено је јер Србија није у ЕУ и не знају се услови под којима би приступила ЕУ) или по некој методологији која ће тек да се примењује у будућности? Требало би истовремено знати и колика би била годишња чланарина Србије у ЕУ? [36] Четврто, и најважније, односи се на динамику развоја и промене садржаја економских политика у ЕУ. То укључује и пољопривредну политику која је прошла кроз велике реформе. Још веће јој тек предстоје. Пољопривредна политика ће сигурно бити реформисана пре почетка следећег буџетског периода 2014–20. Изгледи су такви да ће се највећи део издатака за пољопривреду изместити из буџета ЕУ и пребацити на рачун националних буџета. У таквој ситуацији, ЕУ имаће врло мало средстава да се кавалерски односи према пољопривреди земаља чланица. Велико је и питање да ли ће Србија уопште да приступи ЕУ пре 2020. Или је народ у Србији толико измучен и уморан од трагања за додатним изворима прихода да више нема ни времена, ни снаге, ни воље, ни знања да проучи овакве и сличне изјаве, па политичари могу да олако „продају“ јавности било шта. Али ни јавност више није оно што је некад била. Толико је народ био варан од медија и власти, чуо о, рецимо, побољшању стандарда, а видео све тање новчанике и осетио поскупљења.

Србија је, слушајући Оли Рена, европског комесара за проширење, једина европска земља која је једнострано почела да примењује Прелазни споразум са ЕУ од 30.1.2009. Вероватно да се покаже и прикаже као „добар“ и послушан грађанин Европе и да се тако пузећи на стомаку додвори ЕУ и свима који у њој одлучују. [37] У доба највеће економске кризе од 1929, у време када влада „економски патриотизам“ (затварање националног тржишта и снажних кампања да се купује домаћа роба у ЕУ и другде), Србија једнострано и кавалерски отвара своје тржиште за робу из ЕУ уз укидање или снижење царина, као да су јој сви домаћи капацитети запослени, као да јој се прелива у буџету (смањење прилива од царина) и као да има вишка новца који може да

се бећарски проћерда! И шта је Србија добила заузврат? Шта је то *реално* добила „најевропскија влада“ Србије после 2000? Добила је наставак пријатељских жеља, пуно јавне подршке и обећања да је Србији загарантована европска будућност. ЕУ није истовремено применила Прелазни споразум према Србији (*реална ствар*) јер је, разумљиво, штитила своје тржиште и своје запослене. На тај начин извоз ЕУ у Србију бар је делом осигуравао запосленост капацитета у ЕУ, док сви произвођачи и извозници из Србије нису имали ту реципрочну могућност. Сетимо се још да је Србија битно сиромашнија од просека у ЕУ мереног дохотком по становнику и да јој је целокупна привреда пред колапсом, док се незапосленост стално повећава. Србија је очекивала да ће заузврат, релативно брже да се одмрзне ССП или да добије зелено светло да поднесе молбу за кандидатуру. Оли Рен је 9.2.2009. поручио Србији да јој не саветује да подноси пријаву за кандидатуру. Истовремено од одмрзавања ССП није било ништа. Значајнија економска помоћ није стигла нити су укинута визе. Једино су стигле нове уцене и претње.

О томе како су српски преговарачи јефтино и унапред проћердали значајне преговарачке адуте који би могли да се искористе у будућим преговорима, а да заузврат нису добили ништа Слободан Антонић пише:

„Пољска, чланица ЕУ, не дозвољава привредним субјектима из ЕУ да купују земљу, чекајући да ЕУ коначно дозволи Пољацима да се могу легално запошљавати по целој ЕУ. Србија не само да није чланица ЕУ. Она још није ни кандидат за чланство у ЕУ. Србији ни ССП није ратификован. На Србију се не примењује ни елементарни Прелазни споразум. Али наши политичари су решени да се у Србији *одмах* примењује све оно што друге земље неће да примене ни као чланице. А питања која би слободна и одговорна јавност поставила јесу: Зар је могуће да нема граница нашем (само)понижавању? Зар је могуће да смо толико бедни? Или се то самопонижавање и дешава само зато да би неко постао још сиромашнији, а неко још богатији?“[\[38\]](#)

Свака земља чланица ЕУ има на располагању скоро у сваком тренутку већ поменуте бројне инструменте да лако заустави путовање Србије ка ЕУ. Погледајмо само шта се ради Србији у вези са Прелазним трговинским споразумом (шта ће тек бити кад дође на ред стални споразум?). Ако ЕУ и њене земље чланице не могу да пронађу начин да одмрзну и примене ССП, „онда у Бриселу седе људи који су или неспособни да разумеју ситуацију или просто говоре неистину када кажу да нас желе у ЕУ.“[\[39\]](#) Праве поруке Србији које треба имати на уму су следеће: „Интеграција у ЕУ није заснована на објективним критеријумима и свако обећање може да се прекрши.“[\[40\]](#) Када се Србији раде овакве ствари само у вези са ССП-ом, шта Србија може да очекује да ће јој се радити на осталим многобројним степеницама на путу ка или у ЕУ? У сваком случају, једном када ССП ступи на снагу са обе стране, он ће бити основа за односе Србије са ЕУ у врло дугом раздобљу.

Чиме могу да се похвале политичари у Србији пред сопственом јавношћу? Незапосленост непрекидно расте од 2001. Шта су то добиле све проевропске владе као реалну узвратну „надокнаду“ за ходање на европском путу од пада Слободана Милошевића са власти 2000?[\[41\]](#) Ако су нешто реално и добиле, да ли је то народ видео и осетио, и која је била цена плаћена за уступке? Већ деценијама сваки противник Србије и Срба има непосредну и отворену подршку Запада. Србија изгледа као неки дежурни преступник који је на сталним поправним испитима и за кога је већ деценијама резервисана магарећа клупа. Слободан Антонић назива Србију „вечитим европским кандидатом за кандидата“.[\[42\]](#)

Један од примера таквог третмана Србије је следећи: „Прво га ухапсите, па ћу вам онда рећи да ли је то услов“, одговорио је холандски министар спољних послова Макс Ферхаген када су га

новинари упитали да ли је Ратко Младић једини услов да влада у Хагу подржи Споразум о асоцијацији и стабилизацији са Србијом.[\[43\]](#) Специфични услови (деталји) на путу Србије ка чланству у ЕУ нису познати. А који су ти услови, то ће Србија да сазна тек када у потпуности испуни претходне! Условљавању нема краја. Франко Фратини, шеф италијанске дипломатије, оценио је „да се Европска унија у новије време веома лоше понашала према Србији“.[\[44\]](#) То је примећено, али видних и опипљивих промена за сада нема.

Због наведеног, не чуди нас мишљење Моме Капора који каже: „Европа нам очигледно поставља немогуће услове. ... А не би ме чудило да од нас, пре него што нам дозволе улазак у ту Европу, затраже да пре тога сви научимо да играмо голф, пређемо са дувана на кокаин и да сви имамо плаве очи.“[\[45\]](#) На несрећу, представници власти у Србији са највиших положаја „олако“ представљају ситуацију око уласка у ЕУ и заварavaju народ да је улазак у ЕУ ту, надокхват руке. Још једино недостаје па да у неоснованом самооптимизму Влада Србије једнострано самопрогласи Србију кандидатом за чланство у ЕУ. Само да се испоручи генерал Младић (и још неколико ситница), и све ће потом ићи једноставно, брзо и глатко. На политичко-преговарачком паркингу има још много љутих проблема који се неће ни заобићи, али ни „провући испод жице“ ЕУ, поготово не пошто Хрватска приступи ЕУ. Дакле Србију на путу ка или у ЕУ чека маратон, а не спринт.

Разне су процене о штети коју је претрпела економија Србије због једностране примене ССП-а. Оне се крећу до око 300 милиона евра[\[46\]](#) само у 2009. Не улазимо сада у то шта би се догодило да се та средства уложе у изградњу путева или гасовода, нити у то да ли ће држава да надокнади тај губитак повећањем пореза или смањењем издатака рецимо за образовање. Осврћемо се на изјаву директора Владине канцеларије за придруживање ЕУ Милице Делевић. Представљајући резултате једностране примене Прелазног споразума са ЕУ у прва три месеца, Делевићева је навела да су, оно што највише интересује грађане, губици царине 17 милиона евра, што је мање него што је било планирано у почетку.[\[47\]](#) „Примена Споразума није једнострана, зато што је ЕУ 2000. године отворила своје тржиште за земље Западног Балкана, па Србија само узвраћа истом мером“, нагласила је она.[\[48\]](#) И то баш сада, у жеку највеће економске кризе и раздобља када је економија Србије пред колапсом, а пут ка ЕУ битно успорен, отежан и продужен у недоглед. Да ли је Делевић службеник Србије или ЕУ?

Једном економисти, образованом чак и на лошем факултету, не могу да промакну чињенице која се уче на прва два часа (прво делимична, а после општа равнотежа). Губици који настају услед смањеног убирања прихода од царина само су једна и можда мање значајна и занимљива страна приче (делимична равнотежа). Друга страна приче је сложенија, битнија и много занимљивија (општа равнотежа). Она се тиче утицаја снижења царина не само на снижење прихода државе, већ и утицаја на домаћу конкуренцију, потрошњу, запосленост и стварање дохотка. Цене увезене робе на тржишту Србије су се снизиле:

- Колико је повећан увоз и потрошња у односу на ону која би била да се примењује царина? Колико је стране робе заменило у потрошњи домаћу?
- Колико је због тога смањена домаћа производња?
- Колико је домаћих радника због тога остало без посла?
- Да ли је и колико држава повећала расходе за социјалну помоћ незапосленима?
- Колико је увозне робе прерађено и извезено назад у ЕУ?

- Колико је домаћих радника на тај начин задржало посао?
- Колико је нових радника запослено?

То су права питања која занимају и грађане и стручну јавност. То су питања на која Владина канцеларија за придруживање ЕУ треба да пружи одговор јер она за то има обавезу према јавности, а и приступ подацима. Освртање само на губитак прихода од царина (само једна страна приче) половичан је одговор и недовољан за прелазну оцену на првој години економског факултета.

Европска комисија је 1.8.2009. одобрила 100 милиона евра помоћи буџету Србије. Половина тог износа требало би да стигне до краја 2009, а друга половина средином 2010. Средства су значајна, али нисмо сигурни да би Министарство просвете требало да се претерано радује. Таква помоћ је сламка спаса садашњој Влади Србије. Влада ће упркос врло лошим економским резултатима добити на извесном продужењу свог трајања. Прегломазна администрација ће уз мање козметичке поправке да настави по старом. Ако се то догоди, тада помоћ ЕУ може више да наштети Србији, него што ће јој помоћи. Србији су потребне озбиљне реформе за које ни текућа, а ни претходна влада нису биле ни спремне, ни вољне, а вероватно ни стручне. Влада само задужује Србију у иностранству, на тај начин продужава свој век трајања, избегава потребне реформе (укључујући и гломазни државни апарат) и оставља дугове које ће морати да враћа наредна Влада.

6. Бели шенген

Држављани наше отаџбине били су у својеврсном међународном карантину скоро две деценије. То је једна читава генерација људи која није упознала благодети слободног међународног кретања људи и размене идеја које су засноване на личном доживљају. Административне и финансијске препреке биле су у великом броју случајева непремостиве за већину потенцијалних путника. У овом светлу, могуће будуће стављање држављана Србије, Црне Горе и БЈР Македоније на бели шенгенски списак земаља којима нису потребне визе за улазак у земље шенгенске зоне од 2010. велико је олакшање и битно побољшање ситуације у односу на постојећу.^[49] Али овде не треба да поистовећујемо земље шенгенске зоне и земље ЕУ јер је у шенгену рецимо Швајцарска, али није Британија, за коју ће и даље бити потребне визе. У сваком случају има разлога за одређено весеље у Србији поводом најаве овакве одлуке и могућности за путовања без виза..

Ипак свака добра ствар или дело има увек и своју злу коб. Због чега се доноси оваква одлука у структурама ЕУ и то баш сада? Сваки обазриви аналитичар је још током осамдесетих година приметио да ће се Европа наћи у великој демографској кризи од 2010. године. Због наведеног „лицитирали“ смо у нашим раније објављеним чланцима пре више година да ће визе бити укинуте баш од 2010. Наши политичари задужени за односе са ЕУ годинама су јавно лицитирали сваких неколико месеци да ће визе бити укинуте у наредних шест месеци.

Од 2010. масовно ће почети да одлази у пензију „бејби бум“ генерација која је рођена непосредно после Другог светског рата. Званичне пројекције су да ће се радно способно становништво у Европи смањити за 17 одсто у раздобљу од 2010 до 2050.^[50] То је неумитна чињеница. И шта следи? Следи велика демографска рупа у Европи. Њу треба попунити. Рецимо Немачка има сада 82 милиона становника, а пројекције УН су да ће 2050. имати „само“ 50 милиона. Демографска ситуација је нешто блажа у Француској и Холандији у односу на остале земље ЕУ. Муслимански и афрички имигранти у ове две земље су демографски врло живахни и

активни.

Уобичајена ствар у ЕУ је да на око четворо запослених који уплаћују у пензијске фондове иде један пензионер. После 2010. овај однос може да се погорша на 3:1. Дакле ЕУ ће ускоро да захвати велика демографска криза која ће морати да се решава. Један од начина да се наведена криза ублажи је повећање продуктивности запослених, а други је да се дозволи и имиграција у ЕУ. Пружање могућности држављанима Србије да путују у ЕУ без формалности једна је од могућности која може да допринесе, бар малим делом, решавању овог великог унутрашњег и дубоко структурног проблема ЕУ.

Процене су да је Бугарску од почетка деведесетих година напустила једна четвртина становништва које се смањило са 10,5 милиона на 7,5 милиона.^[51] Такво стање ствари оцртава израз неповерења јавности у домаћу економију без обзира на пуноправно чланство Бугарске у ЕУ. Процењује се да је и из Румуније такође емигрирало неколико милиона становника. У Србији постоји ефекат одложене тражње за путовањима, поготово у земље западне Европе. Део оних који ће да путују може лако да остане у ЕУ, нађе запослење и реши формалности око останка и боравка чак и уз помоћ осредњег адвоката. Уосталом ЕУ је жељна имиграната које може лако да интегрише или чак асимилује и који неће да дижу у ваздух објекте и људе у земљи домаћину.

Наведено је по нашем мишљењу основни разлог због којег долази до стављања Србије на бели шенгенски списак земаља и то баш сада. Све остало је само шећерни прелив преко наведеног основног разлога. Хавијер Солана, један од највиших званичника ЕУ, отворено је изјавио 14.7.2009. да је предстојеће укидање виза за држављане Србије „добра вест посебно за младе у Србији, али и за саму ЕУ“.^[52] То је тачно и потпуно искрено. Али шта је са осталима у Србији? Са онима који нису у групи млађих. Какву ће они корист да имају? Они који имају средстава за путовања у иностранство, поготово у земље ЕУ, њима ће пут бити поједностављен, иако ти већ годинама путују и добијају визе без већих проблема. Међутим, таквих је релативно мало у Србији.^[53] Ако бар део младих оде из Србије и не врати се, ко ће у Србији да уплаћује доприносе у пензијске фондове? И Србију хвата велика демографска криза, можда и много тежа од оне која предстоји већини земаља ЕУ. Последњих година Србија је „краћа“ за 30.000 људи годишње само по основу негативне разлике између умрлих и рођених. Ако се настави садашњи темпо пензионисања и отпуштања радника у Србији, наша отаџбина лако може да постане 2010. држава феномен у којој има више пензионера него што има запослених.^[54]

Шта је сада у овако демографски „умирућој“ Србији потребно, у чему је интерес национални државе: државна (Владина) подршка породицама да рађају и подижу децу, поготово онима који имају одређене премостиве здравствене препреке, или државна подршка онима који се јавно залажу за јаловост? Поготово онима који дижу буку у медијима, самопроглашавају се за примере за углед, а када се боље погледа немају „ни кучета ни мачета“, а обилују претераном самољубивошћу и фрустрацијама које су вероватно засноване на личној неиспуњености. Због чега медији пружају тако велики простор и важност таквим лицима и групама који нису изабрани од народа и која су мало поштована у народу? Чиме су ти задужили Србију? Ко их финансира? Због чега? Због чега добијају страном, а не домаће ордење? Поготово од држава које немају претерано пријатељски (да будемо благи) однос према Србији.

7. Економска криза у Србији

Обратићемо пажњу само на две димензије проблема економске кризе у Србији. Прво, дугорочно гледано у Србији нема општеприхваћене дугорочне визије како треба да изгледа економија наше

отацбине у следећих 15 или 20 година. Како она треба да изгледа и куда треба да иде? Шта и како треба да се производи, а шта да се увози и извози? Које су то робе и које услуге? Швајцарска улаже огромна средства у оно што сматра да ће бити значајно у наведеном року, а то је производња робе и услуга повезаних са медицином и биологијом. Та улагања су врло ризична, а успех је неизвесан. Ипак, Швајцарци образују кадрове за које сматрају да ће им бити потребни у будућности. Дакле, политика образовања кадрова је у средишту дугорочне политике развоја земље. Србија би требало да научи ову лекцију и да усклади и усмери домаћу политику образовања у складу са будућим очекивањима и потребама. Али овакве стратегије нема па није ни чудо што је привреда Србије без компаса.

Друго, у кратком року владе више брину о торбарењу од данас до сутра и о намиривању коалиционих и партијских интереса него што брину о привреди државе. Државни апарат је прегломазан и скуп. Уместо да решавају проблеме и доносе одлуке које су често врло непопуларне и горке (реформе: пензионог система, здравства, инвестиционог плана, субвенција предузећима која немају никакву стварну шансу да постану уносна, нпр. ЈАТ), текућа влада проналази решење у настављању задуживања у иностранству.

Предлажемо студентима да у оквиру дипломског или магистарског рада провере следећу тезу: Да ли би и колико би било јефтиније за пореске обвезнике (и државу) у Србији да се ЈАТ потпуно угаси као предузеће које је непоправљиви хронични губиташ, а да истовремено сви садашњи запослени радници примају из буџета државе пуну плату до старосне пензије, а да при том ништа не раде. Да ли би то било повољније за Србију и њене пореске обвезнике него да субвенционишу ЈАТ унедоглед? ЈАТ је губиташ већ годинама, а његов укупан дуг је био 209 милиона евра 2007. и то после отписивања 51 одсто дуга. [55] „Закаснело реструктурирање националног авиопревозника, оптерећеног губицима... коштаће грађане Србије у наредним годинама близу три стотине милиона евра.“ [56] Зар је Србија баш толико богата да може тако лако да се разбацује тако значајним средствима за предузеће које нема разумне шансе да постане уносно ни у дужем року? Боље да се та средства уложе у аутопутеве уместо да се за њих узимају инострани зајмови. Зар Влада нема стручни кадар да ово увиди и спроведе? Стране авио-компаније преузеће (купити права на) летове ЈАТ-а, па нека страни порески обвезници плаћају стимулације својим домаћим неуносним авио-превозницима. Уласком у ЕУ и применом правила о конкуренцији такве сталне субвенције из државног буџета биле би забрањене. Истовремено, монопол или нешто врло блиско томе у дистрибуцији или малопродаји какав је виђен на тржишту Србије, правила конкуренције ЕУ би битно ограничила и умањила.

Још 2008. требало је да дође до озбиљне девалвације динара. И шта се догодило? Држава се задужила код ММФ-а да одржава нереално висок курс динара у односу на евро. Држава можда треба да се задужује још више него што то чини сада, али да се задужује и улаже у производњу робе и услуга које ће моћи да врате узете зајмове и да донесу профит. То су улагања у путеве, гасоводе, нафтоводе, енергетику, образовање, а не за текућу потрошњу и увоз потрошне робе. Овако влада навлачи на грбачу дуг који ће да враћа нека друга влада и грађани у будућности. Понављаће се стара прича из историје да после доброг владара долази лош. „Добар“ владар бећарски арчи фондове из државне касе и задужи се у иностранству за своје бекријање, а потоњи „лош“ владар мора да спроведе непопуларне реформе (које ће да стају грађане у будућности више него што би то било да се реформе спроведу сада), да повећа порезе, смањи издатке и да напуни празну државну касу тако да држава може да врати дугове које су непроизводно потрошили претходници. Свако задуживање државе јасна је најаву већег опорезивања у будућности, изузев ако задуживање не допринесе повећању продуктивности запослених за шта за сада у Србији нема никакве најаве. Дакле, задуживање у иностранству је краткорочно исплативо за текућу власт која на овај начин избегава неопходне реформе за које или није вољна

или није способна или није стручна. Ако је тако, нека изађе на политичко тржиште (изборе) и, ако има бољих, нека им препусти кормило власти.

Млади у Србији могу да кажу: „Драги моји, то су ваши дугови од којих ми немамо никакву корист, а имамо терет њихове отплате. Нас враћање ваших дугова не занима. Ми одосмо, а ту нам је и бели шенген.“ А управо смо поменули каква је демографска слика у Србији. И без белог шенгена, Србија пати од „одлива мозгова“. У свом извештају о конкуренцији за 2009–10. годину Светски економски форум ставља Србију по овом питању на изузетно лоше 132. место од укупно 133 анализираних земље. [57] Сетимо се само раније поменуте ситуације у Бугарској и Румунији у погледу емиграције. И како одговорити у оваквој ситуацији преговарачима из ЕУ на њихово обавезно питање: шта ће им Србија у ЕУ? Какав мираз собом доноси у ЕУ?

Наш чланак „Маске су пале: испит стручности и успеха код ММФ-а“ (Нова српска политичка мисао 28.10.2008) [58] изнео је виђење односа Србије и ММФ-а. То је било пре него што је Србија потписала споразум са ММФ-ом и тако нам је „спасена професионална душа“. Истовремено, предложили смо и задуживање у Русији и Кини уместо код ММФ-а. Са годином дана неповратно изгубљеног времена влада Србије благо тек сада предузима такве кораке.

Куцање на врата ММФ-а представља велику срамоту за владу било које земље. То значи да је домаћа економска политика доживела тако тежак пораз да нико више нигде не жели да јој даје позајмице без изузетно неповољних услова. [59] ММФ то жели и може, али под таквим условима после којих готово да ниједна влада нигде није преживела следеће изборе. „Искуство нас учи да одбрана курса заснована на програмима ММФ-а ретко успеју.“ [60] Због тога ниједна влада ни у којој држави која ступи у финансијски аранжман са ММФ-ом ни не заслужује да преживи наредне изборе. „Генетски код“ функционисања ММФ-а заснован је на моделу функционисања економије из шездесетих година који је превазиђен. Тај модел води врло мало бриге о социјалном стању у земљи зајмопримцу и залаже се за кресање издатака из буџета и смањење укупне потрошње. Самопроглашени велики стручњаци у влади Србије у својој самољубивој бирократској ароганцији као да нису читали економске расправе објављене после шездесетих година и као да нису слушали нобеловца Штиглица који не само што је радио у ММФ-у, него је и био у Београду, и који се залаже за избегавање било каквих аранжмана са ММФ-ом. Истина је да је ММФ нешто ублажио услове за давање позајмица током 2009, али то је великим делом израз ранијег недостатка посла за ММФ. Годинама су земље као што су то Аргентина и Бразил настојале и успеле да се ослободе јарма ММФ-а, па је ММФ остајао без клијената. Сада су се појавили нови клијенти који упадају у његову клопку.

У кратком року наша отаџбина треба да учини све супротно од савета ММФ-а. Ево зашто? Уредник дневника *The Guardian* је најречитије објаснио ‘бисер’ ММФ-а на следећи начин:

„Зашто чак и државе које су у тешкоћама презриво одбијају ММФ? Одличан разлог за то смо пронашли јуче: Исланд је био принуђен да узме £1,3 милијарде од Фонда и повећао је кључну каматну стопу 6 процената. То је тачно: али док се на сваком другом месту од Лондона до Пекинга кампањски снижавају стопе, Рејкјавик иде супротним путем – али не по сопственој вољи. Ово повећање је спроведено на основу наређења ММФ-а, рекао је шеф централне банке, који се нада да ће се овакво стање преокренути. Он може да се нада узалуд... Нема везе то што ће камате од 18 одсто да привуку шпекулаторе и њихов врућ новац; ММФ, са својим приступом да један економски модел одговара увек свима, зна најбоље...

То што чине најбољи из Вашингтона у иностранству, не усуђују се да ураде код куће: у САД, председник Федералних резерви је тражио повећање јавне потрошње.“ [61]

Треба да се саслуша све што ММФ тражи или саветује и да се учини све супротно од тих „савета“ које је економска мисао одавно архивирала. Ретки изузетак од наведеног предлога може да буде смањивање прегломазне, непотребне и скупе државне администрације у Србији. [62] У дугом року, Србија треба да има јасну визију куда жели да иде. За то је потребно да се државна управа што пре ослободи самопроглашених надристручњака. Када донесе такву визију своје будућности, тада треба да ступи на снагу образовни систем који ће да створи стручњаке за такву будућност. Швајцарска може да послужи као пример за углед. То је земља према којој је природа изузетно шкрта. Швајцарска нема ни руда, ни нафте, ни много обрадиве земље, а ипак друштвени производ по глави становника је међу највишим на свету. Кључ успеха Швајцарске је у образованим кадровима. Зато треба неговати и развијати политику образовања.

И земље према којима је природа била много великодушнија него што је то била према Швајцарској придају велики значај образовању. Нобеловац Пол Кругман каже: „Ако треба да објасните економски успех Америке у једној речи, та реч би била образовање.“ [63] Сетимо се при томе да су САД обдарене скоро свим природним богатствима.

Шта се догађа у Србији? У оквиру споразума са ММФ-ом треба да дође до смањивања расхода из државног буџета. Образовање је једна од ставки које треба да погоди наведена мера. На несрећу, образовање је пало на ниске гране у нашој отаџбини у протекле две деценије. Смањење буџета бациће га још дубље у муљ. Уз то, у Србији се доследно, као нигде другде, спроводи Болоњска декларација о универзитетском образовању која упросечава високо школство („Икеа образовање“). Неће, на несрећу ако се ово не заустави или промени, бити елитних школа које оспособљавају кадрове за висок ниво стваралаштва. Дарко Танасковић се присећа накарадних и релативно честих реформи школства и досетке Павла Савића да су такве реформе „освета бивших понављача“ [64]

Које су последице такве политике? Оне су стварање слабо образованог младог нараштаја који неће ни моћи ни знати да размишља својом главом и који ће бити изванредан материјал да се обликује као свежа грнчарска глина. Страни налогодавац ће да издаје разне радне налоге које ће слабо образована радна снага да извршава без поговора и која ће само да клима главом у потврдном смислу. У случају да се неко негде узјогуни, радни налози ићи ће одмах у Азију или Африку. А оно мало боље образованих и креативних у Србији може лако да оде у иностранство, јер бели шенген је пред вратима. Па где је ту наш министар за образовање да устане, лупи шаком о сто и каже на седници Владе: „Господо, овако даље не може?“ Или да бар понуди оставку јер не жели да буде саучесник у кретенизацији младог нараштаја Србије. Наша отаџбина сада, нажалост, нема Доситеја Обрадовића, али га мора наћи, што је од изузетне важности јер је угледни ОЕЦД управо објавио извештај и предлог владама да повећају улагања у образовање, што је од велике важности за излазак из текуће кризе и за спремање младог нараштаја за потпуно нова занимања која стално доносе напредак у технологији.

Србија је држава која добрим делом живи на вересију. Спољни дуг Србије био је преко 30 милијарди долара средином 2009. Упркос значајним приходима од приватизације, дуг је 2,8 пута већи него што је то био 2000. [65] Уместо да смањује расходе, Влада стално повећава дуг. Демократска власт у Србији наследила је нешто мање од 11 милијарди долара дуга иностранству. Стабилност демократских влада заснивала се на прекомерном непродуктивном трошењу и непрекидном задуживању у иностранству. Уместо да уложи средства од приватизације у области у којима она могу да се оплоде (путеви, гасоводи, енергетика, пруге, образовање...), власт је та средства непродуктивно потрошила и (привремено) створила или „купила“ социјални мир. Влада Србије и даље наставља да задужује земљу и краткорочно ствара привид стабилности, избегава преко потребне и болне реформе, а средњорочно и дугорочно

пребацује терет садашње прекомерне непродуктивне потрошње, претераног запошљавања у администрацији по партијској линију и дуга према иностранству, на следећу власт и генерацију. Кога занима овакав хронични економски болесник? Шта рећи преговарачима из ЕУ? Какву ће корист ЕУ да има ако јој приступи оваква Србија?

Брисел и земље чланице ЕУ су увиделе шта их све чека у погледу преговора о приступању преосталих балканских земаља ЕУ. Да би се избегли или олакшали проблеми, један од могућих сценарија је да се преостале балканске земље приме заједно (а не појединачно) у ЕУ. Проблем у оваквом приступу и жељи састоји се у томе што су балканске земље на врло различитом нивоу спремности за приступање ЕУ. Некима, укључујући и Србију, може да буде потребна и деценија, можда и више времена да функционишу као државе које би биле прихватљиве за ЕУ.^[66] Али још давно смо поставили питања: како ће тада да изгледа ЕУ? Да ли ће да буде примамљива за садашње земље чланице да у њој остану? Да ли ће тада Србији бити потребна ЕУ? Како ће тада да изгледа Србија? У којим ће да буде границама?

8. Закључак

На крају ове расправе, враћамо се на њен почетак. Наши ставови о потреби уласка Србије у ЕУ изнети на страницама овог часописа у 2006, а поготово у 2007, и даље имају пуну снагу. Србија још увек није стигла до тачке на којој почиње да откуцава сат повезан са бар 1918 препрека на путу чланства у ЕУ. Тек када се једном дође до те тачке, а то је почетак преговора о пуноправном приступању Србије ЕУ, наши ставови о броју препрека и изгледима изнети још 2007. почеће да важе.

ЕУ пружа одређену стварну подршку земљама које желе да јој се придруже. Она истовремено обилује у разним видовима охрабрења земљама (пред)кандидатима и великодушна је у „тапшању по рамену“. ЕУ стално врши неки надзор у напретку земаља (пред)кандидата на путу ка ЕУ. Међутим, изузетно добро обавештени, искусни, поштовани и утицајни Фердинандо Рикарди бележи: „Осим Хрватске и Исланда, да ли неко уопште верује у проширења ЕУ у предвидивој будућности^[67].“ Уз то, „Могуће је чак предвидети и трансформацију ЕУ у целину са мање структуре у оквиру које постоји чврсто језгро које иде путем интеграције. Такав развој се понекад сматра неизбежним, али ако то јесте тако, тада то треба да се каже јасно.“^[68] Дакле, и ЕУ има своју унутрашњу динамику развоја коју треба имати у виду, без обзира на то што она може да садржи и непријатну компоненту.

Није нам познато да је ико пре нас објавио расправу о потреби уласка тада Југославије у Европску економску заједницу како се тада звала садашња ЕУ. Било је то 1986. Та расправа, објављена у Економској политици и другим публикацијама, дочекана је „на нож“. И даље сматрамо да је интерес Србије да приступи ЕУ, али то приступање треба да је јако добро припремљено, а не из спринта. Треба да се знају тачно сви услови приступања у детаље, а не само општи услови који су прилично растегљиви. Тада народ Србије треба да одлучи о могућем приступању ЕУ. ЕУ није само царство чоколаде, већ је и апотека у којој се спремају горки магистрални лекови само за Србију.

Дакле, залажемо се за приступање Србије ЕУ. Истовремено се залажемо и за јасно објашњење народу шта приступање ЕУ значи: да ли је ЕУ само „царство чоколаде“ (добитак) за Србију или ту постоји и скупа цена коју наша отаџбина треба да плати? Србија би имала велике користи и добитке разних врста (објаснили смо их детаљније још 2007), али би на том маратонском путу Србија морала да плати и прогута горке „магистралне лекове“ које ће само њој бити спремљени на путу до пуног приступања ЕУ.

Поједини политичари у Србији јавно говоре у Скупштини да постоје битна питања за Србију као што је то, рецимо, приступање НАТО, на које би народ на референдуму одговарао „емотивно, а не рационално“ (Чедомир Јовановић) и због тога народ уопште не би требало да се пита на референдуму о таквим стварима. [69] Наведено виђење представља највећи степен самољубиве ароганције псеудоелите (како би то вероватно назвао Драгош Калајић), презирање бирача и тешку увреду за разум народа. Бирачи су добри и пожељни само у случају када гласају за такве политичаре и странке, који им после овако јавно окрену леђа. Таква врста политичког става и презира према могућем будућем ставу народа припада давно прошлим недемократским (да будемо благи) временима. Или се сада можда враћају таква времена у којима се воља бирача унапред презире, ниподаштава и занемарује? Ако бирачи желе и изабери да буду емотивни, нека буду, то је њихов избор, а не грешка. Грешка је искључиво у политичким партијама јер су неспособне да „продају“ бирачима своје идеје. Или су им идеје погрешне или су неумешни да у политичкој расправи буду уверљиви, па зато гурају своје идеје о најбитнијим питањима за државу изван демократског процеса. То је јако „прикладан“ поступак и у „складу“ је са изворним европским идејама, процесом и духом.

Каква год да је воља народа изречена на изборима, па макар она била и ирационална, треба је поштовати, јер је „глас народа глас Бога“. Треба, наравно, јасно, убедљиво и унапред објаснити народу какве су последице сваког избора, укључујући и избор приступања или неприступања ЕУ. У сваком случају, бирачи у Србији би требало да имају коначну реч о томе. То је у духу демократије и европских вредности за које се залажемо.

[1] Аутор је редовни члан Матице српске у Новом Саду и предаје економску политику Европске уније на Универзитету у Женеви. Истовремено, аутор је и гостујући професор економије у Европском центру за мир и развој и на Мегатренд универзитету у Београду. Изнети ставови представљају искључиво лично мишљење аутора и не обавезују никог другог, поготово не институције у којима је запослен или са којима је повезан.

[2] М. Јовановић, „[Колико Европска унија треба Србију и колико Србија треба Европску унију? Основна питања и одговори](#)“ (25.9.2006)

[3] М. Јовановић, „[Бар 1918 препрека на путу Србије ка Европској унији](#)“ (12.11.2007)

[4] *The Economist*, „Outgrowing the Union“, A survey of EU, 25.9.2004, str. 9.

[5] F. Riccardi, „EU/Turkey: merit and value of a decision that is in itself insignificant“, Bulletin Quotidien Europe, 13.12.2006, стр. 3.

[6] „Аки комунитер“ је скуп целокупне правне регулативе, политика и праксе у ЕУ. Процена је да аки има око 70.000 страница штампаног текста.

[7] Дорис Пак, утицајни немачки посланик у Европском парламенту, изјавила је: „Србији је потребна Европска унија, али нисам толико сигурна да је Европској унији потребна Србија“ (Изјава недеље, НИН, 25.12.2008).

[8] Утицајни шеф немачке дипломатије Франк-Валтер Штајнмајер изјавио је „да су за Србију и све државе западног Балкана отворена врата за приступ ЕУ“ („Штајнмајер: На страни сам европске Србије“, *Блиц*, 12.9.2009). Нова немачка влада не мења овај став у погледу Србије.

Истоветан став заступа и Француска. Бернар Кушнер, шеф француске дипломатије, изјавио је да је став Француске да „све земље Балкана треба да постану чланице Европске уније“ (Бета-АПФ, „Кушнер: Србија треба да буде чланица ЕУ“, *Политика*, 10.10.2009).

Ово су врло пажљиво сročене дипломатске изјаве. Проблем је у броју балканских држава које се налазе на том списку. Немачка, Француска, Британија, Холандија, Аустрија,... би сада ставиле бар једну (а можда у будућности и две земље Балкана) више на наведени списак од броја земаља који би саставила Србија.

[9] *Financial Times* (Editorial), „Subsidy abuse“, 14.10.2009.

[10] Белгија је, рецимо, оптужила Немачку за протекционизам због финансијске помоћи коју је прижила домаћем Опелу (J. Reed, N. Tait i D. Schafer, „Opel deal sparks European backlash“, *Financial Times*, 11.9.2009).

[11] Милош Јовановић, „Зашто смо пали на испиту?“, *НИН*, 14.2.2008. То што изјављују нижи чиновници француске државе и што звучи другачије и пријатније ушима у Србији уопште не треба да успава и завара Србију. Они су ипак само нижи службеници државе.

[12] „Тадић: Србија никада неће прихватити независност Косова“, *Политика*, 28.5.2009.

[13] А. Оташевић, „Шта је Саркози рекао Тадићу“, *НИН*, 4.6.2009.

[14] Редак изузетак позитивног односа према Србији у садашњој елити француског друштва и власти, и то треба да се помене, јесте бар део официрског кадра француске војске.

[15] Бета-АПФ, „Кушнер: Србија треба да буде чланица ЕУ“, *Политика*, 10.10.2009.

[16] С. Bryant, „GM decision a setback for Merkel“, *Financial Times*, 4.11.2009.

[17] ББЦ, „Немци бесни на ГМ“, 5.10.2009.

http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2009/11/printable/091105_opel_gm_strike.shtml (посећено 9.11.2009.)

[18] М. Лазански, „Дискретни шарм фотографије“, *Политика*, 20.4.2009; Б. Мијатовић, „НАТО?“, *Политика*, 9.9.2009, пише са истоветном поруком на исту тему као и Лазански.

[19] Г. Чворовић, „Србија не мора у НАТО“, *Новости*, 16.10.2009. Исто је рекао и амбасадор Велике Британије у Београду (Бета, „Вордсворт: Чланство Србије у НАТО није услов за ЕУ“, *Блиц*, 22.10.2009).

[20] „Заменик америчког државног секретара Џејмс Стајнберг, шеф шведске дипломатије Карл Билт, европски комесар за проширење Оли Рен и представници Европске комисије разговарали су са званичницима БиХ о државној имовини БиХ, уласку земље у ЕУ и НАТО, либерализацији визног режима за грађане БиХ, реформи Устава и општем политичком стању у БиХ“ (Састанак у Бутмиру, ББЦ, 9.10.2009) (http://www.bbc.co.uk/serbian/news/2009/10/091009_bosnia_fri.shtml посећено 09.11.2009.) Врло је занимљива, чак чудна, чињеница да Швеђанин (Билт) и Финац (Рен иако тренутно ради за Европску комисију) предлажу Босни и Херцеговини улазак у НАТО, а да њихове две земље нису чланице тог савеза. Ако је то чланство тако добро, корисно и лепо,

да ли би било упутно да прво такве ствари реше у својим земљама, па да своја позитивна искуства пренесу на друге?

[21] „Покушаји да се створе мултиетничке и мултикултуралне државе су углавном пропали понекад у примерима који су развејали сваку наду, као што је то у случају Косова или још драматичније у Босни“ (F. Riccardi, „Is EU enlargement blocked? A few considerations, no holds barred“, Bulletin Quotidien Europe, 22.10.2009, стр. 3).

[22] С. Антонић, „Војводина и геј парада као нови услови?“, Нова српска политичка мисао, 28.10.2009.

[23] European Commission, „Serbia 2009 Progress Report“, Brussels, 14.10.2009, SEC(2009) 1339, стр. 21.

[24] Јонатхан Еуал изјавио је да су „Европљани изгубили право на употребу аргумента да поштују међународно право. То што Европска унија тврди да Косово није преседан је заправо знак неспособности Уније да оправда признавање независности Косова на било којој другој основи. Реч је о једној врсти моралног банкрота, због којег ће Унија дуго да сноси последице. Тренутно на Косову можда решава једно питање, али зато отвара десет нових проблема“ (ББЦ, „ЕУ и даље разједињена око Косова“, 18.2.2009).

[25] Питања за теоретску расправу су следећа: да ли би запад поново ушао у рат против Србије да сачува територијални интегритет Косова (рецимо ако можда неки део Косова једнострано прогласи независност) пошто је тај исти запад имао кључну улогу у уништавању и сужавању територијалног интегритета Србије? Или, шта ако поједини делови неких од ровитих држава које су проистекле из бивше Југославије прогласе независност? Шта ако демографска динамика потпуно промени за десетак година национални састав појединих држава па неке од садашњих мањина постану већина? Да ли ће право дато Албанцима са Косова и Метохије бити дато, рецимо, и Албанцима у Грчкој, Црној Гори, БЈР Македонији или другде? Хоће ли то право бити дато и другим угњетеним народима или мањинама?

Дејвид Бајндер је написао: „Ипак, по мојој рачуници, најдужи период између мењања граница на Балкану од отоманског периода био је 37 година. За последње три године десила су се три случаја – у вези са Црном Гором, Косовом и Македонијом. Да почнем опет да бројим?“ (Д. Бајндер, „Границе на Балкану“, *Политика*, 3.12.2008).

[26] Unrepresented Nations and Peoples Organisation <http://www.unpo.org/> (посећено 9.11.2009)

[27] Иан Траунор наводи да је Ослободилачка војска Косова искасапила 300 младих Срба чији су органи пребачени авионом у Цариград у којем су трансплантирани у богате арапске пацијенте (I. Traunor, „Former war crimes prosecutor alleges Kosovan army harvested organs from Serb prisoners“, *The Guardian*, 12.4.2008.).

[28] Правници, политичари и филозофи имају тему за бесконачну расправу. Шта је јаче: самоопредељење народа или сувереност државе која је члан УН? Реалност на терену или право (закон)?

[29] S. Milne, „A system to enforce imperial power will only be resisted“, *The Guardian*, 28.2.2008.

[30] European Commission, „Serbia 2009 Progress Report“, Brussels, 14.10.2009, SEC(2009) 1339,

стр. 21.

[31] Ђ. Вукадиновић, „Хрватска чланство у ЕУ неће плаћати територијама“, *Нова српска политичка мисао*, 23.12.2008.

[32] Бацимо поглед само на два мала примера која откривају велике ствари. Прво, сетимо се да је Бугарска октобра 2007. условила своју сагласност за потписивање Споразума о придруживању и стабилизацији ЕУ са Црном Гором захтевом да се име европске валуте „еуро“ напише у бугарском преводу као „евро“.

Друго, „чак ако гранични спор између Хрватске и Словеније буде брзо окончан, у изгледу је нови, можда мање пресудан, али ништа мање опасан. ‘Крањску пчелу’, коју (само име говори) Словенија убраја у своје аутохтоне врсте, Загреб је у својим приступним документима навео као хрватску аутохтону пчелицу. Председник словеначких народњака Радован Жерјав тражи да Љубљана одмах протестује у Бриселу како јој се не би поновио случај коња липицанера које су као своју ‘аутохтону’ пасмину пријавили Аустријанци, иако се Липица налази у Словенији. Огорчени Жерјав тврди да је због хрватског присвајања крањске пчеле згранут и без речи. Крањска пчела (*Apis mellifera carnica*), настала на подручју Словеније, данас је друга најраспрострањенија врста пчела у свету. Осим у Словенији, живи у Корушкој и Штајерској у Аустрији, али и у Хрватској, Мађарској, Србији, Румунији и БиХ“ (С. Васовић-Мекина, „Блокадом до међународних вода Јадрана“, *НИН*, 30.9.2009).

[33] Правници и политичари и даље треба да протумаче јавности значење, правне и политичке последице чланова 17 и 135 ССП-а. Али не само правници и политичари из Србије, већ и из ЕУ и њених земаља чланица (бар из Британије, Француске, Немачке и Холандије).

[34] „Почиње издавање бесплатних виза“, *Б92*, 6.5.2008.

[35] „Ђелић: Помоћ за аграр по милијарду евра након уласка у ЕУ“, *Политика*, 15.5.2009.

[36] Студија „Ефекти интеграције Србије у Европску унију“ (Факултет за економију, финансије и администрацију, 2009) представља видан и занимљив стручно-технички допринос разматрању могућих економских ефеката на Србију од приступања ЕУ. Сви израчунати могући позитивни економски добици за Србију (добитак је око 1 одсто БДП) јесу у складу са сличним техничким студијама које су раније објављене још од шездесетих година у вези са ефектима интеграције у Европи. Наведени резултати остају ипак искључиво у области економске теорије. Не знају се следеће битне чињенице: какав ће да буде буџет ЕУ у раздобљу 2014–20; како ће исти бити распоређен; какве ће (дубоке) измене да доживе економске политике у ЕУ, првенствено пољопривреда; да ли ће и када Србија да приступи ЕУ; под којим условима;... Не треба претерано да се радујемо унапред. Уз наведено, поред економије, велику чак одсудну улогу у овој причи игра непредвидива политика.

[37] И окупирана Немачка је после Другог светског рата исто тако „пузила на стомаку“ неколико деценија. Није јој много помогло. Било је потребно да прође више генерација пре него што се променило међународно јавно мњење о тој земљи. Проток времена, међународне околности (хладни рат) и жеља за помирењем одиграли су пресудну улогу у прихватању Немачке као пуноправне чланице демократских земаља у Европи (без обзира на то што сви оптужени за ратне злочине нису били ни лишени слободе ни осуђени).

[38] С. Антонић, „Границе самопонижавања“, *Политика*, 18.9.2008. Балтичке земље, Словачка и

Мађарска прописале су да странци не могу да купују пољопривредно земљиште и шуме у раздобљу од седам година од учлањења у ЕУ. Пољска има исто ограничење за раздобље од 12 година. У члану 63 (и 53) СПП-а Србија се обавезала да ће у року од четири године пружити национални третман за држављане ЕУ, а Закон о пољопривредном земљишту забрањује продају земље странцима!

[39] С. Антонић, „Бриселски адреналин“, *Политика*, 10.4.2008.

[40] *The Economist*, „All at sea“, 10.4.2008.

[41] Е. Vucheva, ‘No reward for Serbia’s Karadzic capture’, *EUobserver*, 22.7.2008.

[42] С. Антонић, „Војводина и геј парада као нови услови?“, *Нова српска политичка мисао*, 28.10.2009.

[43] Б. Бачевић, „Хашка хибернација“, *НИН*, 18.9.2008.

[44] „Фратини: Србију смо веома лоше третирали“, *Политика*, 20.4.2009.

[45] М. Капор, „И то ће проћи“, *НИН*, 21.2.2008; „Гадић најавио могућност нових услова Србији за прикључење ЕУ – Уценама ЕУ никад краја!“, *Глас јавности*, 17.11.2008.

[46] П. Ђаковић, „Шта би у палати Србија“, *НИН*, 15.1.2009; Ђ. Вукадиновић, „Пометња у чоколадном царству“, *Политика*, 3.3.2009; С. Антонић, „Буџет, ЕУ и Прелазни споразум“, *Политика*, 5.3.2009.

[47] „Нова прилика за одмрзавање ССП-а“, Б92, 25.5.2009.

[48] „Царински губитак 17 милиона због ЕУ“, Б92, 25.5.2009. Исти извор процењује да је губитак од неубирања царина око 5 милиона евра месечно.

[49] Занимљиво је да ЕУ не ставља на овај списак (за сада) остале балканске земље у којима су муслимани већина становништва.

[50] F. Ilzkovitz, A. Dierx, V. Kovacs and N. Sousa, „Steps towards deeper integration: the Internal Market in the 21st century“, *European Economy*, No. 271 (2007).

[51] *The Economist*, „Balkan blushes“, 24.7.2008.

[52] „Солана за Би-Би-Си: Србији ће бити укинуте визе“, *Политика*, 14.7.2009.

[53] Слободније путовање грађана Србије по ЕУ може да понука грађанство да изађе из земље и тругује. Изнеће се новац из Србије, зато ће курс динара према еврџ да се снизи. Ако власти у Србији и даље буду тврдоглаво, беспотребно, неоправдано и вештачки одржавале курс динара и избегавале оштрију девалвацију, тада једино може да дође до новог задуживања у иностранству.

[54] „Више пензионера него запослених“, *Глас јавности*, 8.9.2009; Ј. Алексић, „Скоро изједначен број радника и пензионера“, *Блиц*, 14.9.2009.

[55] Р. Бриза, „Летеће на дуговима“, *Курир*, 4.11.2007. Јако је тешко добити потпуне податке о

укупном дугу ЈАТ-а.

[56] К. Прерадовић, „Триста милиона евра за Јат из цепа грађана Србије“, *НИН*, 22.10.2009.

[57] <http://www.weforum.org/documents/GCR09/index.html> (посећено 9.11.2009)

[58] М. Јовановић, „[Маске су пале: испит стручности и успеха код ММФ-а](#)“ (28.10. 2008)

[59] Разноразни непријатни догађаји у Србији (парада хомосексуалаца, туче навијача, свињски грип...), али и пријатни (Универзијада, велике и релативно честе победе појединих група спортиста и појединаца...) успешно се користе преко медија за прављење буке и битног скретање пажње народа са једног од основних проблема у држави који се не решава већ се пребацује на друге у будућности: поразна економска ситуација (стално растући дуг према иностранству, незапосленост, сиромаштво, затварање предузећа, мањак страних улагача, велики демографски притисак због старења нације...). Уз наведено, у повоју су и могуће клице могућих правних услова за отцепљење Војводине. То су све прави и главни горући проблеми у Србији.

[60] А. Kaletsky, „Eurozone braces itself for the perfect storm“, *The Times*, 9.10.2009.

[61] *The Guardian* (Editorial), „A fund with few takers“, 29.10.2008.

[62] „У Србији је 2000. године у државној управи радило 8.000 људи, а данас 28.000“ (С. Антонић, „Странке праве администрацију“, *Политика*, 15.1.2009). Влада најављује отпуштање око 14.000 чиновника 2010. године („Држава отпушта 14.000 чиновника“, Б92, 13.9.2009). Видећемо колико ће од тих бити из министарства просвете (спајање школских одељења по савету Светске банке и прављења „мега“ одељења) или здравства, а колико ће бити отпуштено кадрова из партија које су и које нису на власти.

[63] Р. Krugman, „The uneducated American“, *New York Times*, 9.10.2009.

[64] М. Јевтић (2009): *Аутономија мишљења: Нови разговори са Дарком Танасковићем*, Београд, Партенон, стр. 431.

[65] „ИЗИТ: Дуг Србије све већи“, Б92, 12.9.2009.

[66] Словачка је пример мале земље која је напредовала ка и унутар ЕУ на супер брзи начин. Од земље која је каснила неколико година у преговорима о приступању земаља централне и источне Европе, Словачка је приступила ЕУ заједно са осталим земљама из тог региона, а постала је и прва земља из те групе (уз Словенију) која је приступила еврозони. Задивљујући успех. Србија би требало да се учи на успеху Словачке.

[67] F. Riccardi, „Is EU enlargement blocked? A few considerations, no holds barred“, *Bulletin Quotidien Europe*, 22.10.2009, стр. 3.

[68] F. Riccardi, „Enlargement: Turkey is a special case and requires special solutions“, *Bulletin Quotidien Europe*, 23.10.2009, стр. 3.

[69] Погледајте расправу у Скупштини Србије о одбрани земље вођену 6.10.2009.

